

Ondermijning in de wijk herschrijven

Een verhaal over Aanpak Nypels in Nieuwegein

Colofon

Opdrachtgever en financiering
Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Projectleiding
Dr. Thomas Martinelli

Interne opdrachtgever
Dr. Margriet van Laar

Met dank aan
Jenny Boumans

Vormgeving en productie
Canon Nederland N.V.

Beeld
Thomas Martinelli

Trimbos-instituut
Da Costakade 45
Postbus 725
3500 AS Utrecht
www.trimbos.nl
T: 030-297 11 00

© 2024, Trimbos-instituut, Utrecht
Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande toestemming van het Trimbos-instituut

Inhoud

Beste lezer - Voorwoord en Leeswijzer	3
Deel 1 – Het verhaal	4
Deel 2 – Beschrijving van de werkwijze van Aanpak Nypels	13
Introductie: de opdracht.....	14
Aanleiding en doel Aanpak Nypels.....	14
Onderbouwing aanpak.....	17
Opzet aanpak.....	18
Tot slot.....	26

BESTE LEZER - VOORWOORD EN LEESWIJZER

Dit is geen rapport zoals je dat misschien zou verwachten. Als je van plan bent om er even snel doorheen te scannen, om te zien of er nog wat interessants in staat voor in je volgende beleidsstuk of subsidieaanvraag, dan ga je iets missen. De losse woorden en alinea's vormen bij elkaar meer dan de som der delen.

Mijn opdrachtgevers hebben het goed begrepen: om het ongrijpbare te vatten moest er een **verhaal** komen. Een verhaal, inderdaad, over hoe ze in Nieuwegein, op het Nypelsplantsoen, met een hoopgevende buurtaanpak de ondermijnende criminaliteit in toom proberen te houden. Een aanpak, om de jeugd van de straat en uit de greep van het snelle geld te houden. Een verhaal van hoop, maar geen sprookje. Dat ook weer niet.

Er is ook een tweede deel dat een meer systematische beschrijving van de aanpak bevat. In dat deel kun je lezen wat er nodig is als je ook zo'n aanpak wilt organiseren. Maar, voordat je aan de oplossing begint, moet je eerst de complexiteit van het probleem goed snappen.

Dus, haal een paar keer diep adem. Ga er goed voor zitten. En laat me je even meenemen naar de betonnen kolossen van het Nypelsplantsoen in Nieuwegein.

DEEL 1 – HET VERHAAL

Mijn opdracht

Na maanden van gesprekken met de gemeente, bewoners, politie en anderen die strijden voor de buurt, zit ik nu voor een leeg scherm met de vraag: wat is de waarde van de Aanpak Nypels? Maar mijn gedachten dwalen af naar een man die deze maand van het Nypelsplantsoen moet verhuizen. Een maand of acht tijdelijk verkassen, vanwege een hoognodige renovatie van de flat. De man heeft het niet makkelijk vanwege zijn autisme en fysieke beperkingen, maar redt het allemaal net. Zijn buurvrouw checkt elke dag even of hij zijn medicijnen wel inneemt en is één van zijn weinige contacten. Een kwetsbaar sociaal kaartenhuis.

Ik vraag me af hoe het kan dat ik, terwijl ik onderzoek deed naar een wijkgerichte ondermijningsaanpak, zoveel met de gemeente heb gesproken over de zorgen rondom dit soort bewoners. En over een flatrenovatie? Maar het wordt me steeds duidelijker.

Dat komt omdat in deze aanpak, net als in deze buurt, alles met elkaar verweven is. De jongen die zijn eerste criminele klusjes doet op de hoek, woont op driehoog met zijn zusje en alleenstaande moeder die het overzicht kwijt is. Ze spreekt slecht Nederlands, heeft schulden en twee kinderen met gedragsproblemen. En nu, nu moet er ook nog verhuisd worden vanwege een renovatie. De realiteit is dat als de gemeente het gezin niet bereikt andere systemen de boel komen stutten. Ondermijning.

Zo gaat dat hier, in de flats in het centrum van Nieuwegein. Grote problemen die niet aangepakt kunnen worden met kleine pleisters. Dat is waarom ik hier zit te tobben over woorden die moeten laten zien hoe de gemeente samen met andere sociale partners en handhaving grip probeert te krijgen op de buurt, zonder te verdrinken in goede bedoelingen en halfslachtige maatregelen. Het is de reden dat ik in een verhaal over een ondermijningsaanpak moet schrijven over hoe een gepensioneerd bouwvakker over de renovatie denkt. Over een bewoner, die al jaren de deur niet meer opendoet. En over gezinnen bij wie de hulpverleners in hetzelfde tempo opstapelen als de problemen. Maar laten we beginnen bij het begin.

Ondermijning

Het Nypelsplantsoen is een buurt waar al jaren zorgen over bestaan. Een krantenkop van maart 2024 draait er niet omheen: *"In torenhoge flats aan het Nypelsplantsoen zijn bewoners te druk met overleven."* Daar is geen woord Frans bij.

Maar dat de bewoners het zwaar hebben, is niet de aanleiding van de aanpak die ik hier kom beschrijven. Waar men op het stadhuis van schrok was de ondermijnende criminaliteit in de flat, met als meest zichtbare uiting een jeugdgroep.

Toen de aanpak startte in 2017 hadden de buurtbewoners te kampen met een groepje raddraaiers dat meende de scepter te zwaaien. Ze waren intimiderend en ongrijpbaar. Bovendien gingen geruchten rond dat ze banden hadden met de zware jongens in Utrecht. Het waren geen lieverdjes, maar misschien stonden zij zelf dus ook wel onder druk. De buurt leek een kweekvijver voor criminelen te worden en men realiseerde zich dat het tij gekeerd moest worden. De gemeente en haar veiligheidspartners wilden de overlast aanpakken, de misdaad terugdringen, en voorkomen dat de volgende generatie ook in de criminele fuik zou zwemmen. Ambitieuze

doelen en een dappere poging om een stap te maken naar iets beters. Ze noemden het: *Aanpak Nypels*.

Het bijzondere van deze strijd tegen ondermijning was dat ze zich niet alleen richtten op de jeugdgroep die voor overlast en criminaliteit zorgde. De bedenkers van de Aanpak hadden begrepen dat het niet genoeg is om de rotte appels eruit te vissen, maar dat je ook eens moet kijken naar de boomgaard waarin ze groeien. Men besloot om niet alleen symptomen te bestrijden, maar om ook eens te kijken naar waarom de patiënt überhaupt ziek werd. Bovendien hadden zij door dat dit geen kwestie van een sprintje was, maar eerder een marathon zonder finishlijn. Als klap op de vuurpijl noemden zij de aanpak 'integraal', wat in gewone mensentaal staat voor: alles en iedereen erbij betrekken, van spijbelende kinderen tot wankelende senioren.

Het opvallende was: ze hadden geen vastomlijnd plan. Ze wilden 'doen wat nodig is', wat kan klinken als een open uitnodiging voor chaos, maar eigenlijk een verfrissend eerlijk antwoord is op de vraag hoe je een buurt oplapt die al jaren op de intensive care ligt. De Aanpak moest flexibel zijn en kunnen buigen en rekken naarmate de situatie veranderde. Zo moest het Nypelsplantsoen langzaam maar zeker veranderen in een plek waar onbevreesde vertegenwoordigers van hoop hun kop boven het maaiveld durfden uit te steken.

Anders doen op het Nypelsplantsoen

'Op het Nypelsplantsoen is het goed toeven' – Dat zijn de doelbewuste woorden in het plan van aanpak geschreven door de gemeente in 2017. Maar het toefde nog niet. Althans, niet voor velen op het Nypelsplantsoen.

Zelf woon ik in Rotterdam en ik was dan ook niet onder de indruk tijdens mijn eerste bezoek aan de buurt. De zon scheen op de groene perkjes en het speeltuintje, een paar voorbijgangers begroetten me. Het zag er aardig uit. Maar ik zag heus wel de hints. Alsof de gebouwen een punt wilden maken, stonden tegen de vier hoogbouwflats die het Nypelsplantsoen vormen - van top tot teen - opzichtige constructies van grote bruine houten balken. Een tijdelijke en oppervlakkige stutting tegen instortingsgevaar. Wat ook de beschrijving zou kunnen zijn voor de ondersteuning voor de vele kwetsbare bewoners met diepgewortelde problemen.

Het was niet zo dat men er geen oog voor had. Er waren genoeg signalen dat het Nypelsplantsoen geen paradijs was. Eenoudergezinnen kwamen er te wonen met hun urgentiepapieren. Aan bijstandsuitkeringen, afgekeurde arbeiders en mensen met een 'rugzakje' - je kent het wel - geen gebrek. De politie was er vaker te vinden dan de postbode. Ze vonden wietkwekerijen, een wapendepot. Er was iemand die een bordeel runde vanuit zijn appartement. "Je ziet het allemaal", zei een oud-bewoner tegen me.

Hulpverleners kenden de weg naar het Nypels beter dan naar hun eigen huis. Bij één gezin kwamen in een jaar tijd zes verschillende instanties over de vloer. Het resultaat? Een stapel papier, dik genoeg om de winter mee door te komen. Intussen gleed de zoon van het gezin verder af, de criminaliteit in.

Ze probeerden het nog wel, de gemeente. Ze vroegen de mensen mee te denken over speeltuinen, meer plezier voor de kinderen. Maar wie heeft daar tijd voor als je je eigenlijk niet eens veilig voelt in je eigen buurt. Het sloeg aan als een natte lucifer.

Maar, sinds 2017, als een frisse lentebries, waait de Aanpak Nypels over de galerijen en door het stadhuis. Een stel dappere zielen, gewapend met meer dan alleen goede bedoelingen, besloot hier te gaan werken onder het motto: 'Anders doen op het Nypelsplantsoen.' Ze vlogen over de galerijen terwijl ze hier wat opknaptten, daar een handje hielpen. Er hing iets in de lucht dat verdacht veel leek op optimisme. Alsof iemand een raam had opengezet in een te lang afgesloten kamer. De frisse lucht deed sommigen een beetje duizelen. Misschien, heel misschien, was dit het begin van iets goeds.

Hoe Aanpak Nypels het aanpakte

De aanpakkers bij de gemeente begonnen met toe te geven dat iedereen heus wel weet dat er veel problemen zijn op het Nypelsplantsoen, maar dat niemand een idee heeft hoe bewoners dat eigenlijk beleven, of waar zij behoefte aan hebben. Daarom was de eerste stap van de aanpak om dat eens uit te zoeken. En dan niet zo'n halve poging met brieven en afvinklijstjes, maar door gewoon eens aan te bellen bij mensen en samen een kop koffie of muntthee te drinken. Door te vragen aan de mensen: "*Hoe gaat het met u?*" en "*Kunnen we iets voor u betekenen?*" Leefbaarheids gesprekken, noemden ze het.

Het goede nieuws was dat deze gesprekken precies opleverden waar ze naar zochten. Het werd steeds duidelijker wat er speelde achter de voordeuren op de gestutte galerijen. Het slechte nieuws, was dat er behoorlijk wat mensen in de penarie zaten. Veel bewoners worstelden met allerlei problemen die je in je eentje niet meer kan oplossen, zoals schulden en mentale problemen. Zoals de man met autisme waar ik het aan het begin van dit verhaal over had.

Ze zagen ook woningen waar in geen tien jaar meer was opgeruimd of schoongemaakt, en waar de vloer al die tijd als asbak, kattenbak en vuilnisbak had gediend. De stank en het feit dat de bewoners al een paar weken niet meer gezien of gehoord waren, maakten de burens bezorgd. "*Zou je misschien eens bij mijn buurman kunnen kijken?*", vroeg een bewoner tijdens één van de gesprekken.

Ze kwamen gezinnen tegen die jarenlang waren vergeten door instanties: tussen wal en schip gevallen. Ze zorgden niet voor overlast, maar het stilzitten en wachten op perspectief had veel van hun hoop op een beter leven vermorzeld.

Over ondermijning gesproken, ze kwamen ook een jongen met een verstandelijke beperking tegen, die werd uitgebuit door zijn eigen familie en een crimineel netwerk.

Maar het slechte nieuws is niet het hele verhaal. Dat is natuurlijk nooit zo. Via de leefbaarheids gesprekken kwamen de aanpakkers ook mooie dingen tegen, zoals de buurvrouw die zorgde dat haar autistische buurman zijn medicijnen op tijd nam. Buren die elkaar een pannetje soep brengen als er iemand ziek is. Moeders die dolblij waren met het grote vierkamerappartement met genoeg ruimte voor de kinderen. Vaders, die wel zagen dat er van alles gebeurde buiten, maar hun weg hadden gevonden in de situatie: "*Ik weet wie ik moet bellen als er wat aan de hand is*", zei Deepak, een alleenstaande vader die zijn twee pubers opvoedde op het Nypelsplantsoen.

Aanpak tegen aanpak

De Aanpak van de gemeente en haar partners zocht eigenlijk naar een antwoord op een andere wijkaanpak: die van de criminele netwerken in de buurt. Zij die ook op het Nypelsplantsoen woonden en er hun zaakjes deden. Zij hadden er juist belang bij om angst te creëren. Voor hen kwam het goed uit dat de bewoners in de flats van waaruit zij werkten wegkeken en zich gedeisd hielden. De buurt ging op verschillende manieren gebukt onder dit ondermijnende wijkproject.

Als ik met bewoners sprak over hun ervaringen, en hen vroeg hoe het is om te wonen op het Nypelsplantsoen, dan leek iedereen zich wel bewust van de vraag achter de vraag. De wijk heeft een reputatie. Zoek je bijvoorbeeld op nieuwsartikelen over het Nypelsplantsoen dan vind je explosies, mishandeling, overvallen, afpersing en maffia.

"Vroeger was het erger", vertelt Deepak wanneer ik met hem afsprek om koffie te drinken in het Cityplaza, op een steenworp afstand tegenover de Nypelsflats. Althans, ik drink koffie. Deepak bestelt een Duvel, ook al is het pas tien uur 's ochtends als ik hem naar zijn ervaringen vraag. Proost!

Deepak: *"Ik rook en stond vaak op mijn balkon sigaretjes te roken. Dan zie je wel dingen... Auto's die naast elkaar stoppen, dingen uitwisselen en dan weer doorrijden. Jongeren met capuchons die rond de flats hangen en een grote mond hebben tegen passanten."*

Hij kreeg zelf ook regelmatig een grote mond van de jongeren in de buurt. *"Wat moet je, buitenlander?"*, zeiden ze uitdagend tegen hem. Als hij dan een grote mond terug had, dan stonden ze in korte tijd met z'n tienden aan z'n deur: *"Zo, we zijn er."*

Deepak was niet onder de indruk. Van sommige jongens kende hij de vader, die hij gerust aansprak. *"Bel me als het weer gebeurt."*, zei de vader dan. En als het serieuzer zou worden, dan zou hij wel zijn buurman op de zesde verdieping bellen. Een goede vriend en enigszins berucht figuur die de boel wel even recht kon zetten.

De meeste bewoners die ik sprak hadden net als Deepak redelijk hun weg gevonden in de situatie. Maar de subtiele terreur van de jeugdgroep en ander gespuis dat zijn zaken deed rondom de flat liet wel sporen na. Kinderen durfden bijvoorbeeld niet buiten te spelen in de speeltuintjes tussen de flats.

Meryem, een gescheiden moeder, vertelde me dat ze zich elke keer moest vermommen als ze naar buiten ging. Ze is normaal gesproken een extravert persoon, ze houdt ervan om zich mooi te kleden. Maar toen ze op het Nypelsplantsoen woonde, probeerde ze vooral onopvallend en bedekt over straat te gaan. Niet haar gebruikelijk stijl van toen ze nog een koophuis had, niet ver van hier. Ik spreek haar op een zonnige dag, in Utrecht, waar ze tegenwoordig woont.

"Ik heb Algerijnse roots en ben een vrijgevochten vrouw. Daar vinden die jongens blijkbaar wat van. Het is eigenlijk onwetendheid, ze kennen hun eigen cultuur niet eens.", vertelt Meryem. Ze weet nog dat ze toentertijd voortdurend bang was dat er op een dag meer zou gebeuren, na de scheldtirades en intimidaties.

Maar het is niet alleen de jeugdgroep zelf die de bewoners eraan herinnert in wat voor omgeving ze wonen. Bijna iedereen die ik spreek heeft wel herinneringen aan

politieoperaties in de flat. Sara zei me: *"Ik ging op zaterdagochtend met mijn dochter eieren halen. Om mijn zoontje verrassen met een pannenkoekenontbijt. We stapten nietsvermoedend de lift in. Eenmaal beneden aangekomen, schoven de deuren open en stonden we oog in oog met machinegeweren, gespannen mannen. Volledig in het zwart met kogelvrije vesten en bivakmutsen."* Ze kwamen de buurman inrekenen. *"Ze wilde hem vast ook voor zijn ontbijt verrassen."*, lachte Sara met een knipoog.

Dit is de korrelige realiteit waar Aanpak Nypels mee te maken heeft. Wat zet je daar nu tegenover?

Vertrouwen en geduld

Ik kan me voorstellen dat je je afvraagt: wat zijn nu de meest effectieve maatregelen, om zo snel mogelijk de criminaliteitscijfers en het aantal uitkeringen omlaag te krijgen? Of, welke partij is nu waar precies verantwoordelijk voor? Maar dan kan ik je verzekeren: je stelt nog de verkeerde vragen.

Natuurlijk moet je hard en snel ingrijpen, en handhaven tegen de overlast en uitwassen van de criminaliteit. Ook het activeren van bewoners staat hier niet ter discussie. Maar we moeten ook andere vragen stellen, zoals: hoe zijn we ooit in deze situatie terechtgekomen? En, waarom slaan onze hulp- en zorgsystemen steeds niet aan?

Neem nu de renovatie van de flats, waar ik dit verhaal mee begon. De bewoners van het Nypelsplantsoen moeten de komende tijd verhuizen, tijdelijk weliswaar. Maar je koffers pakken voor "ongeveer acht maanden", wat - laten we eerlijk zijn - waarschijnlijk langer zal duren, vraagt behoorlijk wat van je. Maar dan doet Jeroen, van de Aanpak, gewoon even wat nodig is.

Voordat hij gaat uitzoeken welke zorgpartij zou kunnen helpen bij het ondersteunen van de man met autisme die z'n medicijnen nog wel eens vergeet zonder z'n buurvrouw, en nu niet weet hoe hij dit nu moet gaan doen, zegt hij: *"Ik help je wel even."* Natuurlijk bellen ze samen ook even de huisarts, om te kijken hoe ze dit kunnen oplossen voor de lange termijn. Maar in de tussentijd is hij pragmatisch en hij toont hij - in levenden lijve - dat de gemeente klaar staat voor haar burgers.

Dát is de kern, de strategie als je wil, van de Aanpak Nypels. Geen plannen en projecten om wensen van bovenaf uit te storten over de bewoners, maar *aanwezig zijn* en *aansluiten* bij wat mensen dagelijks bezighoudt. Vertrouwen kweken met engelengeduld. Dat is de weg naar het bereiken van een gemeenschap die al lang geleden is afgehaakt. Dat, is waar Aanpak Nypels de afgelopen jaren aan heeft gewerkt: alle partijen die op het Nypelsplantsoen werken achter dit plan krijgen. Maar de renovatie laat ook zien hoe kwetsbaar het is wat ze hebben opgebouwd.

Nu de druk van de deadline nadert, gaan mensen en organisaties anders handelen. Niet alleen de professionals die de renovatie op tijd - dus volgens de projectplannen - willen uitvoeren, maar ook de bewoners die realiseren dat de verhuizing toch moeilijker is dan ze dachten. De verschillende belangen en zorgen zijn een soort snelkookpan.

De samenwerking tussen de gemeente en de woningcorporatie die sinds de start van de Aanpak uitstekend te noemen is, staat nu ook onder druk. De renovatie moet

door, er moet gesloopt worden. De bewoners moeten bewegen. Al dit 'moeten' wordt gedreven door van tevoren bedachte processen.

Het begint erop te lijken dat niet iedereen meer hetzelfde verstaat onder 'doen wat nodig is' en men schiet weer terug in de oude reflexen: het uitstorten van plan- en projectlogica over een complexe gemeenschap. En deze verzet zich uiteraard, want hun leven is geen project.

Onder het motto van een tandje bijzetten, huurt de aannemer van de renovatie een bedrijf in dat achter de bewoners aangaat om de verhuizing zo snel mogelijk voor elkaar te krijgen. Ze stellen dezelfde vraag als de aanpakkers, *"Hoe kunnen we u helpen?"*, maar met een andere motivatie. Ze kennen de bewoners niet, noch de zorgpartners die al jaren in de Aanpak samenwerken. Ze sluiten nog een keer aan bij een overleg van de Aanpak, maar besluiten dan dat hier geen uren voor begroot zijn.

De bedoelingen zijn niet akelig te noemen, want helpen willen ze wel. Maar de verhuisdrang is niet de drijfveer waar je de bewoners warm mee krijgt. Precies dit, het opleggen van eigen belangen en het verpakken als 'hulp', is waar Aanpak Nypels al die tijd tegen ageert. De bewoners denken alleen maar: *"Daar heb je ze weer."*

Voor Carlos, uit flat 1, is dit alles mateloos irritant. Met Nynke van de Aanpak had hij eindelijk iemand gevonden, *"van de overheid nota bene"*, waar hij mee kon praten. Vertrouwen gaat misschien wat ver, maar *"je weet wat je aan haar hebt"*. Maar nu, nu laat de gemeente weer zien wat zij waard is: *"Ze snappen het echt niet."*

Hij mocht toch wat vinden van de renovatie? Carlos en zijn vrouw waren uitgenodigd op een voorlichtingsavond voor bewoners. Als voormalig bouwvakker had hij zich goed verdiept in de constructie van de flats. Hij heeft precies door wat ze van plan zijn. Maar nu hebben ze geeneens meer tijd om naar 'm luisteren. Geld kan hij krijgen, om te verhuizen: *"Nou dat mogen ze houden, wat boeit mij dat nou!"*, buldert Carlos door de huiskamer.

Ik moet je helaas achterlaten met dit onopgelost slot, want hoe dit alles afloopt weet ik ook niet. Terwijl ik dit verhaal schrijf, zijn bewoners van het Nypelsplantsoen dozen aan het inpakken en staan de verhuishagens op de stoep. In de tussentijd blijven Jeroen en Nynke van de gemeente, Myrte en haar collega's van de woningcorporatie, Gert de wijkagent en Nahuel de welzijnswerker hun best doen om hier wat scherven op te rapen en daar een brandje te blussen. En dat is niet hun enige uitdaging. De realiteit blijft schuren met 'anders doen op het Nypelsplantsoen'.

Vernypelen

Want ja, de Aanpak is net zo goed gericht op de houding en het handelen van de organisaties en mensen die werken op het Nypelsplantsoen als op de bewoners. De bedoeling is dat professionals zich door de Aanpak bewust worden van hoe regelgeving en organisatiestructuren invloed hebben op de beleving van bewoners. Deze bewustwording moet leiden tot een hoognodige cultuurverandering. Een cultuur, waarbij men standaard ook de leefwereld van anderen in ogenschouw neemt, vooral van diegenen die buiten je eigen bubbel leven.

In de loop der tijd zijn de aanpakkers dit '*Vernypelen*' gaan noemen, een compact woord om te zeggen: samen kijken naar wat we aan het doen zijn en wat er nu echt nodig is. Een pas op de plaats maken, om daarna zonder omwegen de goede richting op te lopen.

Het klinkt zo logisch, maar in praktijk komt men vaak te snel over de brug met oplossingen. Een 'crisis-regel-reflex', zo leerde ik van de wethouder die betrokken was bij het ontwikkelen van de aanpak. Je ziet iets ergs en je gaat er wat aan doen. Maar, zoals Deepak me wijs meegaf: "*van shit komt shit, Thomas.*"

Eerlijk is eerlijk. Ook op het Nypelsplantsoen heeft de gemeente van alles geprobeerd om de overlast en criminaliteit terug te dingen vanuit het crisis-regel-reflex, terwijl de buurt alleen maar verder afhaakte.

De Aanpak Nypels ging juist niet gelijk iets doen, maar eerst op onderzoek uit. Ze stelden zich geïnteresseerd op naar bewoners, gingen het gesprek aan, en kwamen erachter dat de criminele jeugdgroep niet meer is dan een hoofdstuk uit het boek van Nypels. Alleen al het feit dat ze steeds beter snapt wat er gaande was in de buurt gaf een gevoel van controle, wat hielp om de drang om direct in te grijpen te onderdrukken.

Zo kwamen er geen extra camera's, grotere sloten of hogere hekken, maar een gespreksgroep voor moeders. Moeders die zich zorgen maakten over de omgeving waarin hun kinderen opgroeiden. Die bereik je niet door ze te vertellen dat hun kind een potentiële crimineel is. Nee, als je zou vernypelen dan denk je eerst aan wat hén beweegt en geef je ze een ruimte, of een excuus, om elkaar te ontmoeten. Dan zie je dat zij net goed willen voorkomen dat hun kinderen in de criminaliteit belanden. Niet meteen doen, maar eerst eens nagaan wat er nodig is.

Zo deden ze het ook bij Turgut, één van de jongens die dreigde af te glijden naar de criminaliteit. Intimiderend om te zien, maar met een klein hartje. Hij was nooit een kei op school, en toch besloot hij om mee te doen aan de Harde Leerschool, een initiatief vanuit de Aanpak. Samen met een paar andere bewoners werd hij een paar weken mentaal en fysiek uitgedaagd door een stel stoere rugby-bonken. Het sloeg aan en hij bloeide op. Het leek hem zelfs wel wat om meer voor zijn buurt te betekenen. Zijn familie was minder blij met de ontwikkeling. Hij bleek ineens minder bereid om aan hun schimmige klusjes mee te werken.

Ik zou een mooier einde willen schrijven, maar tot op de dag van vandaag is het Jeroen van de Aanpak nog niet gelukt om één van de samenwerkingspartners over te halen om Turgut een taak te geven in de buurt. Iets kleins, waarin hij betekenisvol kan zijn, zoals assistent buurtbeheerder, een bosje sleutels van de containers. Een beetje verantwoordelijkheid, status. Maar ze durven het niet aan of zijn 'te druk', met de renovatie bijvoorbeeld.

Simpel maar niet eenvoudig

Je ziet dat er niet veel nodig is of iedereen begint gewoon weer een nieuw project. Managers die hun medewerkers - die eindelijk begonnen te snappen waar het om gaat - weer terugtrekken omdat de overleggen niet begroot zijn. Alsof het een luxeproduct is. De projectencarrousel die alsmaar sneller en sneller draait, met projectleiders die vrolijk het wiel opnieuw uitvinden.

Eén incident en hulpverleners vallen weer terug in protocollen en richtlijnen, op zoek naar meer zekerheid zodat er niets fout kan gaan. Terwijl we weten dat dit niets oplost. We steken liever ons kop in het zand dan te verdragen dat de realiteit te complex is om te beteugelen.

De oplossing is simpel maar niet eenvoudig en vraagt iets wat tegenwoordig zeldzamer is dan een betaalbare woning: dat we naar elkaar luisteren. Écht willen luisteren naar wat de ander dwars zit, en dat serieus nemen. We moeten meer de tijd nemen, vertragen. En verdragen dat er ook andere realiteiten zijn dan de eigen. We moeten elkaar steunen en samen verantwoordelijkheid nemen, en deze niet bij de ander neerleggen als de kans bestaat dat het mis zou kunnen gaan.

Het probleem is dat men vaak vooral bezig is met eigen belangen. Dit wordt ook op burgers geprojecteerd, we verwachten ook dat zij hun eigen belangen verdedigen. Maar is dit wel eerlijk? Hoe kun je een wedstrijd spelen waarvan je de spelregels niet kent? Hoe kun je dan je eigen belangen verdedigen?

Veel burgers hebben geen flauw benul van hoe de overheid werkt. Waarom zouden ze? Vaak is het niet eens duidelijk dat ze er deel van kunnen zijn. En wat doen ze dan? Mopperen. En er een verhaal bij verzinnen waarom ze niet meedoen, maar dit is eigenlijk een soort zelfverdediging tegen hun eigen machteloosheid. Door dit alles stimuleren we een vertrouwenskloof waar niemand meer overheen wil stappen.

Aanpak Nypels probeert dit vertrouwen te herstellen, stapje voor stapje. Maar, zo zie je maar weer, wat te voet komt, galoppeert snel weg wanneer men onder druk terugkeert naar de oude manier van werken. Vernypelen staat daarom ook voor mensen meenemen in hoe de overheid werkt: wat de gemeente doet en wat zij van burgers verwacht. Mensen deelgenoot maken van hoe we samen dit land besturen.

Kijk, we zien allemaal dat de sociale sector zucht onder bureaucratie, om nog maar te zwijgen over bezuinigingen. Het is makkelijk om moedeloos te worden. Maar er zit nog veerkracht in dit systeem. Die zit niet in vergaderzalen en beleidsstukken, maar in de mensen zelf en hun verhalen - die professionals die elke dag weer opstaan om iets te betekenen, en gezinnen die ondanks alles blijven knokken. Vernypelen is meer samenkomen, dwars door die laag van bureaucratische modder heen. Prioriteiten stellen die er werkelijk toe doen. Dat begint klein. Een gesprek. Een moment van werkelijke verbinding. Niet omdat het moet, maar omdat we elkaar willen begrijpen. En geloof me, dat levert meer op dan dat het kost - ook tijd.

Bovendien, als we het niet doen, dan maken we de voedingsbodem voor ondermijning alsmaar vruchtbaarder. De ondermijnende criminaliteit springt daar maar al te graag in: *"Hulp nodig? Wij regelen het wel voor u, makker."*

DEEL 2 – BESCHRIJVING VAN DE WERKWIJZE VAN AANPAK NYPELS

INTRODUCTIE: DE OPDRACHT

De gemeente Nieuwegein startte in 2017 met de integrale Aanpak Nypels samen met partners uit het zorg- en veiligheidsdomein. De aanpak heeft als ondertitel: *“Anders doen op het Nypelsplantsoen.”* Er zijn sinds de start meerdere signalen over de werkzaamheid van de aanpak, maar er bestaat nog onvoldoende inzicht in hoe de werkwijze van de aanpak eruitziet en op welke manier de aanpak waarde heeft voor de gemeente en de buurt. Het blijkt moeilijk om uit te leggen wat de aanpak precies doet.

De Expertise-unit Sociale Stabiliteit (ESS) van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid vroeg het Trimbos-instituut daarom om de werkwijze van de Aanpak Nypels te beschrijven en om de waarde van de aanpak inzichtelijk te maken. Het verhaal (Deel 1) maakt de waarde van de aanpak inzichtelijk middels een narratieve analyse en is gebaseerd op etnografisch onderzoek¹ naar ervaringen van bewoners en de praktijk van de aanpak. Het huidige deel (2) beschrijft de doelstelling en werkwijze van de aanpak op een meer systematische wijze.

Structuur

Voor de beschrijving van de Aanpak Nypels hebben we gebruik gemaakt van het ‘Werkblad Beschrijving Interventie’², een bestaand product dat is ontwikkeld voor het systematisch in kaart brengen van interventies. Middels het werkblad worden onder andere doelgroep, doel, opzet, concrete activiteiten, materialen, uitvoering, kwaliteitsbewaking en randvoorwaarden beschreven. De informatie uit dit werkblad kan onder andere van belang zijn voor de beoordeling van de kwaliteit, effectiviteit en uitvoeringsvoorwaarden van de interventie. Van tevoren wisten we dat niet alle onderdelen van het werkblad relevant zouden zijn voor de Aanpak Nypels, maar het werkblad diende als leidraad om de beschrijving van de Aanpak Nypels te structureren op een manier die breed geaccepteerd is.

AANLEIDING EN DOEL AANPAK NYPELS

“Aan de overkant hebben ze allemaal wapens gevonden, wietplantages, mensen die illegale spullen verkochten, mensen die elkaar besodemieteren. Er was een bordeel... Ja, aan de overkant. Je ziet het allemaal. Dat is gewoon vreselijk. Ik was niet veilig. Ik heb ook gezeik gehad met mensen, en die kwamen bij mij aan de deur. Ik ben toen een keer naar binnen geduwd in m’n eigen huis, omdat ze iemand zochten. Er kwam ook een meneer steeds aan de deur om geld vragen. Hij was besodemieterd door de vorige bewoner. Ik hoorde dat ie zelfmoord heeft gepleegd. Van het dak gesprongen.” – Bewoner (anoniem)

Aanpak Nypels startte in 2017 met een duidelijke aanleiding. Al geruime tijd waren er zorgen over het Nypelsplantsoen. Een jeugdgroep oefende een sfeerbepalende invloed uit op de buurt. Sommige bewoners voelden zich onveilig, maar veelzeggender was dat de

¹ Bestaande uit interviews, observaties, veldverslagen en documentonderzoek uitgevoerd door een onderzoeker met een achtergrond in de antropologie en criminologie.

² Zie <https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/2018-05/databank-werkblad-beschrijving-interventie.pdf>

meeste bewoners daar niet over wilden praten. De jongeren hingen rond bij de flats en vielen passanten lastig. Buurtbewoners waren regelmatig getuige van strafbare feiten zoals diefstal, heling en bedreigingen. Dit leidde tot verschillende incidenten in de buurt. Zo was er een bewoner die uit wanhoop het recht in eigen handen wilde nemen door een wapen te maken. En een gezin, waarvan de vader tot suïcideneigingen werd gedreven na langdurige intimidatie van de jeugdgroep, was genoodzaakt met spoed te verhuizen uit de buurt.

Daarnaast waren er signalen dat sommige jongeren in de groep banden had met grotere criminele netwerken in de regio Utrecht. De jongeren uit de buurt werden zelf dus ook gerekruteerd door grotere krachten. Bovendien werd de aantrekkingskracht van de groep op de jonge jeugd in de omgeving steeds duidelijker. Dit alles leidde tot de initiële wens om de overlast en het hoge aantal strafbare feiten rondom deze jeugdgroep en in de omgeving terug te dringen. Later vloeide uit deze aanpak ook een aanpak specifiek gericht op 'Jonge Aanwas' voort, om te voorkomen dat kinderen en jonge tieners aansluiting zouden vinden bij de overlast gevende jeugdgroep. Deze aanpak kwam voort uit de principes en werkwijze van de Aanpak Nypels.

Niet alleen de symptomen

Een belangrijke doelstelling om overlast en criminaliteit terug te dringen, was om niet alleen iets met de jongeren in kwestie te doen, maar om ook aandacht te hebben voor de buurt, hulpverlening en de situatie van bewoners als geheel. De jongeren in de jeugdgroep waren ten slotte ook buurtbewoners, die in een situatie terechtgekomen zijn waar de keuze voor criminaliteit aanlokkelijk is. De brede focus – niet alleen op de symptomen van het probleem, maar ook op de onderliggende voedingsbodem – is wat Aanpak Nypels kenmerkt. De ontwikkelaars van de aanpak noemen dit 'kernproblemen'. Deze problemen zijn enerzijds te vinden in de leefwereld van burgers die worstelen met bijvoorbeeld hun socio-economische status en (mentale) gezondheid. Anderzijds, zijn kernproblemen het gevolg van de gebrekkige samenwerking tussen partijen die proberen burgers te ondersteunen en de buurt veilig te houden. Door versnippering werken deze partijen vaak vanuit een eigen visie met bepaalde belangen en doelen. Voor bewoners zijn de problemen echter niet versnipperd. Het niet aansluiten van de systeemwereld en de leefwereld leidt tot een vertrouwenskloof tussen burger en overheid die de aanpak probeert te dichten.

Lange termijn

Aanpak Nypels betreft daarom een langlopende integrale aanpak waarin activiteiten en doelen op verschillende niveaus samenkomen. Er is bewust voor gekozen om geen einddatum te hanteren. Zoals de vorige burgemeester Frans Backhuijs het zei: *"het is geen kuur die je volgt tot de pillen op zijn, we gaan door tot de patiënt weer beter is."* Hij wilde dat de Aanpak zou gaan pionieren.

De stuur- en werkgroep van de aanpak moesten bovendien in staat zijn om zich gaandeweg te kunnen bijstellen, naarmate de situatie zich ontwikkelde op het Nypelsplantsoen of binnen de organisaties die betrokken zijn bij de aanpak. Aanpak Nypels is daarmee geen afgebakende interventie met een vooraf gedefinieerd begin en

einde, en kent ook geen vaste uitkomstmaat. Een intern document met uitgangspunten³ van de aanpak beschrijft een integrale en open aanpak die verschillende samenwerkende partijen op het Nypelsplantsoen in staat moet stellen om te 'doen wat nodig is'.

Wat anders moet

Voordat we verder ingaan op de onderbouwing en opzet van de aanpak, zal ik eerst kort benoemen wat we hebben geleerd over hetgeen waar de Aanpak Nypels tegen ageert. In andere woorden: wat er anders moet. Het uitgangspunt van de Aanpak om partijen beter in staat te stellen om te doen wat nodig is, veronderstelt dat dit normaal gesproken niet lukt. Zo getuige ook de oproep in ondertitel van de aanpak: '*Anders* doen op het Nypelsplantsoen.'

Het probleem van de 'reguliere' manier van denken en werken lijkt vooral te zitten in geprotocolleerde hulpverleningsstructuren en de bijbehorende discourse van (op de korte termijn) meetbare kosten en baten. In andere woorden, het reduceren van een complexe werkelijkheid tot taken die in processen gegoten kunnen worden. Kenmerkend hierbij is dat bijvoorbeeld hulpverlening is opgeknipt in verschillende partijen die los van elkaar focussen op een deelprobleem, denk aan schulden, werk of een psychische aandoening. De realiteit is echter dat mensen vaak met verschillende problemen tegelijk kampen, een stapeling aan problemen die druk legt op mensen. De verschillende type hulpverleners, inclusief de gemeente, werken echter vaak vanuit een eigen visie met bijbehorende processen en streven doelen na op het stukje deelprobleem waar zij verantwoordelijk voor zijn. Als gevolg hiervan, wordt de verantwoordelijkheid vaak afgeschoven voor problemen die met elkaar overlappen of die niet in één van de hokjes passen, waardoor iemand niet goed wordt geholpen.

Tegelijk zijn er ook initiatieven die zich op het collectief niveau van de buurt richten. In deel 1, het verhaal, noemden we bijvoorbeeld een initiatief om samen met de buurt speeltuinen te ontwerpen. Maar dergelijke initiatieven zijn juist weer te generiek, bereiken de bewoners onvoldoende en zijn niet effectief. Bewoners geven aan geen tijd te hebben om zelf concreet invulling te geven aan het ontwikkelen van de omgeving, maar het blijkt ook dat zij zich niet veilig genoeg voelen. Bovendien kun je je afvragen of er überhaupt sprake is van een collectief in een buurt als het Nypelsplantsoen.

De ontwikkelaars van Aanpak Nypels constateren verder dat het in de reguliere manier van werken vaak ontbreekt aan overzicht en samenwerking. Dit zorg ervoor dat je onvoldoende grip krijgt over hoe de ondermijning in de buurt echt werkt. Burgers in kwetsbare situaties raken de weg kwijt in het doolhof van de hulpverlening en worden vaak niet goed geholpen. Zo verliezen zij steeds meer het vertrouwen in (de goede bedoelingen van) hulpverlening en overheid. Er ontstaat afstand tussen de overheid en haar hulpbehoevende burgers. Deze ervaren afstand kan vervolgens een voedingsbodem zijn voor ondermijnende criminaliteit, maar ook dat bewoners bewust hulpinitiatieven zullen ondermijnen.

³ Gemeente Nieuwegein (2018). Uitgangspunten Aanpak Nypels: anders doen op het Nypelsplantsoen

Kortom

Zo is de cirkel weer rond en ligt het voor de hand dat Aanpak Nypels naar de gehele buurt kijkt om op een duurzame manier de overlast van een jeugdgroep en verwante criminele activiteiten terug te dringen. Om te voorkomen dat jongeren verleid worden om zich aan te sluiten bij groepen die voor overlast zorgen en (ondermijnende) criminaliteit plegen, is het nodig om de omgeving waarin zij opgroeien en wonen mooier te maken: werken aan het sociale weefsel van de buurt. Een Nypelsplantsoen waar het schoon en veilig is en waar bewoners meedoen en ondersteund worden is een voedingsbodem voor positieve groei in plaats van ondermijnende criminaliteit.

ONDERBOUWING AANPAK

De problemen op het Nypelsplantsoen rondom de jeugdgroep en samenstelling van bewoners met een hoge mate van complexe problematiek hangen dus sterk met elkaar samen. Een buurt met een hoge concentratie aan mensen die kwetsbaar zijn voor uitbuiting en ondermijning door hun situatie en de lage sociale controle vormt een ideale voedingsbodem voor criminele activiteiten. De Aanpak is omwille van deze samenhang breed ingestoken, maar om niet te verzanden in abstracties zonder focus richt de Aanpak zich op concrete casussen van bewoners. Bewoners kaarten deze zelf aan of ze worden opgepikt doordat de uitvoerders (zichtbaar) aanwezig zijn in de buurt. De brede insteek uit zich in het feit dat elke vraag waar een bewoner mee zit tot actie leidt omdat dit direct of indirect bijdraagt aan een fijnere en veiligere buurt. In andere woorden: 'daar zijn wij niet van' komt niet voor in het woordenboek van de Aanpak. De sleutel hierbij is laagdrempelig contact tussen partijen in de Aanpak en bewoners in een cultuur van wederzijds vertrouwen. Een gedachte die ook elders onderbouwd wordt.

Dat het tegengaan van criminaliteit niet alleen reactief en repressief moet zijn, maar ook preventief, is een breed geaccepteerd idee.⁴ De Aanpak Nypels past dan ook in de lijn van brede preventie en daarmee het aanpakken van onderliggende oorzaken van ondermijning in plaats van symptoombestrijding.

Uit criminologisch onderzoek blijkt tevens steeds weer dat factoren als armoede en werkeloosheid, gebroken gezinnen, verloederde buurten, slechte vrienden, gebrek aan toekomstperspectief en sociale uitsluiting en isolatie een voedingsbodem vormen voor criminaliteit. Structurele factoren die ten grondslag liggen aan crimineel gedrag en uitbuiting. Als je deze factoren kunt veranderen, dan kun je crimineel gedrag veranderen. Dus naast een straf, die terecht kan zijn, betekenen zorg en hulp veel voor de veiligheid van de samenleving. Een brede focus op de omgeving van de jongeren - de buurt en de situatie van de bewoners - om de voedingsbodem met criminogene factoren weg te nemen is dus op deze manier te onderbouwen.

Een dergelijke onderbouwing is ook leidend in de investeringen die de Rijksoverheid de afgelopen jaren heeft gedaan onder de noemer *Preventie met gezag*. In 2024 is er nog extra geïnvesteerd in gemeenten en buurten waar de leefbaarheid onder

⁴ Zie bijvoorbeeld: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/ondermijning/maatregelen-tegen-ondermijnende-criminaliteit> en in het specifiek de Kamerbrief over brede preventieaanpak georganiseerde en ondermijnende jeugdcriminaliteit van 7 juli, 2023.

druk staat. Preventie met gezag benoemt deze sociale en omgevingsfactoren als zaken die jongeren naar de criminaliteit drijven. Daarom is het belangrijk om preventief in te grijpen en hulp te bieden, om kwetsbare jongeren weer perspectief te geven zodat zij weerbaarder worden tegen de verlokkingen van de criminaliteit.

Deze denk- en werkwijze vertoont verder overeenkomsten met het maatschappelijk opbouwwerk in buurten. Een gedachtegoed dat opkwam in de jaren '50 en sindsdien wisselend populair is geweest als onderbouwing voor het inrichten van welzijnswerk. Hoewel opbouwwerk niet primair gericht is op criminaliteitsbestrijding maar op het algemene welzijn, stoelt het op vergelijkbare principes en verantwoording. Het gaat uit van de kracht van de gemeenschap en richt zich op het versterken van sociale verbanden, het stimuleren van participatie en het verbeteren van de leefomstandigheden.

Net als het opbouwwerk, erkent de Aanpak Nypels het belang van sociale cohesie en gemeenschapszin. Door bewoners te betrekken bij de aanpak van problemen in hun buurt, streeft de aanpak naar meer eigenaarschap en verantwoordelijkheidsgevoel: het versterken van burgerschap. Dit kan leiden tot een sterkere sociale controle en een verminderde aantrekkingskracht van criminele activiteiten. Bovendien is deze holistische benadering erop gericht om maatwerk te leveren op casusniveau. Belangrijk omdat elke buurt zijn eigen dynamiek en uitdagingen heeft.

Door te investeren in burgerschap, contact met en ondersteuning voor de buurt, wordt er iets tegenover de criminele activiteiten gezet. Dat vormt de onderbouwing van de Aanpak Nypels. Door de wortels van het probleem aan te pakken en te investeren in de gemeenschap als geheel, worden niet alleen de symptomen bestreden, maar wordt ook gewerkt aan een duurzame oplossing voor een veiligere en meer leefbare buurt. Om de werkwijze van de Aanpak verder inzichtelijk te maken beschrijven we hieronder in meer detail de opzet van de aanpak, doelgroepen en activiteiten.

OPZET AANPAK

Zoals vermeld kent Aanpak Nypels bewust geen omliggende kaders en een vastgelegde planning. Van tevoren was nog onduidelijk was waar men in de praktijk tegenaan zou lopen. De aanpak streeft ook niet naar een uniforme werkwijze die steeds hetzelfde wordt toegepast. Daarentegen kent de Aanpak de volgende uitgangspunten:

- *Doen wat nodig is:* al doende bepalen de uitvoerders wat prioriteit krijgt zonder dat dit van tevoren wordt vastgelegd.
- *De burger is de basis:* om te bepalen wat nodig is, start de aanpak niet vanuit de belangen van de gemeente of samenwerkingspartijen, maar vanuit de leefwereld van bewoners en wat voor hen belangrijk is. Het gaat dus over casussen van burgers, ook wel frontlijnsturing genoemd.
- *Anders doen op het Nypelsplantsoen:* gericht op de werkwijze van de gemeente en zorgpartners om niet te handelen vanuit processen en taken, maar om eerst met elkaar te overleggen en af te stemmen wat prioriteit heeft. Ook wel verbindend samenwerken genoemd met een gedeelde communicatielijn.

- *Wij zijn van alles*: de gemeente, zorgpartijen en bewoners delen samen de verantwoordelijkheid over alle problemen en schuiven deze verantwoordelijkheid niet af.

Deze visie en uitgangspunten vormen gezamenlijk de opzet van de aanpak. Omdat de aanpak geen einde of uitkomst kent maar een continu proces is, wordt het ook treffend samengevat als *Vernypelen*, een werkwoord.

Doelgroep

De aanpak is primair gericht op de personen die op het Nypelsplantsoen wonen en hun omgeving, maar ook op de gemeente en samenwerkingspartners. De aanpak identificeert de volgende subdoelgroepen:

- Buurt: waarbij de aandacht is gericht op zowel bewoners die soms ondersteuning nodig hebben, als op bewoners die andere bewoners willen en kunnen helpen.
- Groep: waarbij de aandacht is gericht op overlast door jeugdgroepen en jonge aanwas in context van ondermijnende criminaliteit.
- Samenwerkingspartners: hier gaat het om de organisatie van samenwerking tussen de gemeente, de politie, zorg- en welzijnspartijen en de woningcorporatie.

Bepalen van de doelgroep

Het Nypelsplantsoen is een buurt waar al lang extra aandacht is voor de leefbaarheid vanuit bijvoorbeeld welzijnsorganisaties, politie, de gemeente en de woningcorporatie. In vergelijking met andere wijken in Nieuwegein is er sprake van minder betrokkenheid en initiatieven van bewoners op het Nypelsplantsoen. Uit een eerste analyse in 2017 bleek dat ongeveer 35% van de huisnummers bekend is bij één of meerdere hulpverleningsinstanties. Dit suggereert dat een groot aantal huishoudens de handen vol heeft met het dagelijks leven en daardoor mogelijk minder ruimte ervaart voor betrokkenheid en initiatieven in de buurt. Bewoners van het Nypelsplantsoen worden daarnaast overwegend gekenmerkt door een relatief lage sociaaleconomische status. Dit is medebepalend voor de ondersteuningsbehoeften van deze buurt.

De initiatiefnemers van de Aanpak zagen dat inzet van verschillende ondersteuningspartijen onvoldoende leidde tot duurzame verbetering van de leefbaarheid. Daarom zijn de welzijnsorganisaties, politie, de gemeente en de woningcorporatie betrokken in de aanpak om meer verbindend samen te werken.

Al doende aanpassen

De aandacht voor deze subdoelgroepen en de manier waarop zij bereikt kunnen worden is veranderd naarmate de aanpak en de tijd vorderde en de situatie op het Nypelsplantsoen veranderde. De criminele jeugdgroep die tijdens de start van de aanpak in 2017 voor veel overlast zorgde op straat en in de portieken is in 2024 niet meer (of nauwelijks) zichtbaar aanwezig. Sommige van hen hebben het criminele pad verlaten, terwijl anderen juist volhardden en zijn toegetreden tot zwaardere (minder zichtbare) criminaliteit. De focus van de aanpak heeft zich zodoende meer verschoven naar contact met bewoners achter de voordeur.

Met de opgedane ervaringen is sinds de start van de Aanpak Nypels steeds beter inzicht verkregen in de ernst, complexiteit en verscheidenheid van de problematiek. Leefbaarheids gesprekken gaven een steeds completer beeld van dat wat speelde en nodig was achter de voordeur. Ook de ontwikkeling van de criminele jeugdgroep, van zichtbare buurtgeoriënteerde groep naar een onzichtbaar fluïde netwerk, met aantrekkingskracht voor jonge jeugd vanuit de hele stad is daardoor steeds beter zichtbaar geworden. Uit deze ontwikkeling is in 2020 een parallelle aanpak voortgekomen: de Aanpak Jonge Aanwas. De Aanpak Nypels (inclusief datgene gericht op de jeugdgroep) is leidend geweest bij het ontstaan en ontwerpen hiervan.

Omdat de Aanpak zich ook richt op de buurt als geheel en niet enkel op personen, vormen de verschillende toezicht- en zorgpartijen die werken op het Nypelsplantsoen ook een doelgroep. Mede aanleiding voor het initiëren van de Aanpak was namelijk dat men constateerden dat er heel veel partijen op en rondom het Nypelsplantsoen actief waren, terwijl de bewoners hier weinig verbetering van merkten.

De Aanpak richt zich op deze doelgroep om de samenwerking te verbeteren tussen de losse partijen en andere netwerkpartners die werken op het Nypelsplantsoen. Organisaties die werken op het Nypelsplantsoen vormen daarmee een secundaire doelgroep. De onderliggende gedachte is dat een versterkte samenhang tussen deze partijen bijdraagt aan het structureel verbeteren van de situatie van de mensen die wonen op het Nypelsplantsoen. Sterker gezegd, de praktijksituatie is dat partijen nog vaak verkokerd werken, binnen eigen organisatiedoelen en processen. Dit sluit niet aan bij de behoeften van bewoners wiens problemen domein overstijgend kunnen zijn.

Veranderende context: renovatie 2024

Daarnaast is er in 2024 een nieuwe situatie ontstaan dat de gemoederen op het Nypelsplantsoen bezigt: een grote renovatie van de flats. Voor bewoners betekent dit dat zij voor een aantal maanden hun huis uit moeten. Dit is een ingrijpende gebeurtenis en bovendien voor de één een grotere uitdaging dan voor de ander. Op het moment dat dit onderzoek is uitgevoerd had de aanpak daarom extra aandacht voor het contact maken met bewoners die mogelijk hulp nodig hebben bij deze tijdelijke verhuizing.

Opstartfase

Om te starten met dit proces dat zich gaandeweg kan ontwikkelen, is bedacht dat eerst een inventarisatie moet plaatsvinden van zowel de problemen als kansen van de buurt, middels het houden van *leefbaarheids gesprekken* met bewoners. Deze inventarisatie vormt steeds de basis voor verdere activiteiten.

De ontwikkelaars van de aanpak beginnen dus met het in kaart brengen van alles wat er speelt in de wijk. Dit heeft ook als doel om contact te maken met bewoners: laten zien dat zij er zijn (letterlijk) en dat ze bereid zijn om te luisteren en te helpen waar mogelijk. De bevindingen uit de inventarisatie worden vervolgens teruggekoppeld in een terugkerende bijeenkomst met vertegenwoordigers van betrokken samenwerkingspartners inclusief de woningcorporatie, wijkagenten en welzijnswerk. Betrokkenen bij de aanpak leren zo in een rap tempo bewoners en hun situatie kennen en krijgen een steeds beter beeld van waar hulpverleningsstructuren schuren met de realiteit van burgers en waar de afstand tussen burger en overheid het grootst is.

Kernactiviteiten en incidentele activiteiten

De uitvoering van de Aanpak bestaat verder uit een aantal kernactiviteiten die voortdurend worden uitgevoerd en activiteiten die incidenteel worden uitgevoerd - wanneer nodig of gepast. Hieronder volgt een overzicht van deze activiteiten die duidelijk maken hoe de Aanpak concreet uitgevoerd wordt.

Kernactiviteiten:

- **Leefbaarheidsgesprekken:** twee à drie vertegenwoordigers spreken actief mensen aan die zij in de wijk tegenkomen op straat of op de galerijen van de flats. Bij bewoners die ze nog niet kennen bellen ze aan om zich voor te stellen en om te vragen hoe het gaat. Het is een laagdrempelig en informeel gesprek waarin niets moet, maar alles mag gezegd en gevraagd worden. Deze gesprekken waren belangrijk in de inventarisatiefase, maar zijn ook belangrijk om terugkerend te laten plaatsvinden om een vinger aan de pols te houden en om nieuwe ontwikkelingen in kaart te kunnen brengen. In 2018 (28%, 100 huishoudens) en 2019 (21%, 76 huishoudens) zijn ongeveer de helft van alle huishoudens op het Nypelsplantsoen gesproken. Uit de leefbaarheidsgesprekken volgde bijvoorbeeld dat bewoners veel last ervaren van een rommelige omgeving, hier is vervolgens een deelactiviteit voor ingezet (zie hieronder bij éénmalige en deelactiviteiten).
- **Zichtbaar aanwezig zijn:** vertegenwoordigers van Aanpak zorgen dat ze vaak en zichtbaar voor buurtbewoners rondlopen op het Nypelsplantsoen. Hoewel ze zelf ook mensen aanspreken, geeft dit ook de kans aan bewoners om hen aan te spreken met een vraag.
- **Gelijkwaardige uitwisseling:** de vertegenwoordigers van de Aanpak zijn oprecht geïnteresseerd in de situatie van de mensen met wie ze spreken en proberen dit te verkennen op een respectvolle manier, zonder te oordelen. Ze zijn open en transparant over wat zij kunnen doen, maar ook over wat eventueel niet mogelijk is en waarom. Deze terugkoppeling zorgt voor een gelijkwaardige interactie met bewoners.
- **Casusbesprekingen:** in de terugkerende werkgroep- en stuurgroep overleggen worden altijd één of meerdere casussen besproken. Dit varieert van casussen waarbij nieuwe problematiek naar voren is gekomen tot bekende gevallen waar nieuwe ontwikkelingen zijn of juist een oplossing is bedacht. De casusbesprekingen zorgen ervoor dat de betrokkenen in de Aanpak niet uit het oog verliezen waar het om draait: het ondersteunen van bewoners en de buurt bij concrete problematiek.
- **Doen wat nodig is:** uit de verschillende kernactiviteiten kan een hulpvraag of verzoek volgen die niet direct kan worden belegd bij een hulppartij via reguliere structuren. Het hoort bij de Aanpak om dan pragmatisch te werk te gaan en dit niet te laten liggen. Dat kan bijvoorbeeld betekenen dat iemand uit de aanpak een keer mee gaat met een bewoner naar de huisarts, dat ze bezems regelen voor een groepje dat de bergingen wil vegen, of dat ze bij iemand op de koffie gaan om te bespreken of diegene niet toch eens zou willen overwegen om met een maatschappelijk werker te praten.

Incidentele activiteiten

Naast deze vaste kernactiviteiten organiseren de betrokkenen in de Aanpak ook losse activiteiten die aansluiten bij de wensen of behoeften van bewoners. Ook helpen zij bewoners om die zelf te organiseren, bijvoorbeeld door het beschikbaar stellen van een ruimte of door het vergoeden van materiele kosten. Omdat dit afhangt van wat er speelt en op dat moment beschikbaar is kunnen deze activiteiten variëren. Deze losse activiteiten worden gekozen op basis van wat er wordt opgehaald middels de kernactiviteiten. Een aantal voorbeelden van activiteiten zijn:

- Rommelmart: georganiseerd door bewoners en ondersteund door personen en middelen uit de Aanpak.
- De Harde Leerschool: er is een traject van de Harde Leerschool ingezet waar bewoners zich vrijwillig voor konden aanmelden. Het traject was erop gericht om met behulp van sport deelnemers te motiveren om de mentale en fysieke gezondheid te verbeteren en om stappen te zetten richting werk of een opleiding.
- Balkon beweegsessies: op de Nationale Balkon Beweedag werd in de coronaperiode (2020) een beweegsessie georganiseerd op het Nypelsplantsoen. In samenwerking met een sport- en dansorganisatie werden bewoners gestimuleerd om mee te bewegen vanaf hun balkon.
- In de zogenaamde 'Huiskamer' (een volledig appartement op nummer 1 van het Nypelsplantsoen, beschikbaar gesteld voor de buurt) worden regelmatig losse activiteiten georganiseerd, bijvoorbeeld een moedertraining, cartoontekenen voor kinderen en jeugd, een buurtpicknick en brainstorm met bewoners. De ruimte wordt ook gebruikt om bewonersbijeenkomsten te houden en voor het spreekuur met de buurtbeheerder en woningconsulent.
- CoSie⁵-pilot: Een project om bewoners te betrekken bij beleidsvorming rondom het afvalvraagstuk. Op basis van de Leefbaarheidsgesprekken zijn er brainstormsessies in de huiskamerwoning georganiseerd met die bewoners die in de Leefbaarheidsgesprekken hadden aangegeven dat vuil en 'verrommeling' een groot probleem vormden. Een deel van deze bewoners is bereid gevonden om zich actief in te zetten. Vanuit hier zijn o.a. de ondergrondse containers duurzaam opengesteld, zijn bewoners 'prik-rondjes' gaan lopen om zwerfvuil op te ruimen en is er een middag georganiseerd waarbij de 'Verrukkelijke Vuilnismannen' d.m.v. straattheater kinderen hebben geïnteresseerd voor dit thema. Met dit laatste werden ook ouders bereikt. Vervolgens zijn er diverse schoonmaakacties georganiseerd gekoppeld aan dit project.

Personele inzet

De Aanpak Nypels is afhankelijk van de betrokkenheid van verschillende partnerorganisaties en bewoners die op het Nypelsplantsoen actief zijn. De samenstelling van betrokken personen en organisaties is ontstaan uit de lokale context van Nieuwegein en van de partijen die al actief zijn op het Nypelsplantsoen. De rollen en vertegenwoordigers die we hieronder noemen geven dus een indicatie van wat er nodig is

⁵ Dit staat voor Co-creation of Service Innovation in Europe, meer informatie is te vinden op <https://cosie.turkuamk.fi/arkisto/no-time-to-waste/index.html>

aan personele inzet, maar dit zou er in andere gemeenten anders kunnen uitzien. Ook in Nieuwegein is de samenstelling in de loop van tijd nog veranderd.

In de Aanpak Nypels gaat het concreet om een werkgroep en een stuurgroep. De werkgroep doet de dagelijkse uitvoering en afstemming, terwijl de stuurgroep meer op de achtergrond opereert en verantwoordelijk is voor bestuurlijke ondersteuning.

In de werkgroep zitten vertegenwoordigers van de gemeente Nieuwegein, politie, stichting JOU en WoonIn. In deze werkgroep, die op maandelijkse basis bij elkaar komt, zijn de volgende rollen vertegenwoordigd:

- Projectleider Aanpak Nypels (Gemeente Nieuwegein)
- Senior medewerker buurtaanpak Zorg en Veiligheid (Gemeente Nieuwegein)
- Gebiedsregisseur (WoonIn)
- Woonconsulent (WoonIn)
- Buurtbeheerder (WoonIn)
- Wijkagent (Politie)
- Welzijnswerker (Stichting JOU)

Daarnaast is er een stuurgroep die ongeveer vier keer per jaar bij elkaar komt op bestuursniveau met daarin:

- Burgemeester
- Wethouder
- Manager Wonen van woningcorporatie (WoonIn)
- Teamchef Politie
- Manager Werk en Inkomen Lekstroom (WIL)
- Afdelingshoofd Toezicht Veiligheid Leefbaarheid (TVL, gemeente)
- Afdelingshoofd Buurtteam

Rolbeschrijving en verantwoordelijkheden

Bij het opzetten van de Aanpak Nypels zijn ook rolbeschrijvingen per betrokken organisatie gemaakt. Kanttekening hierbij is dat deze rolbeschrijving niet leidend of bindend is. Het realiseren van doelen en 'doen wat nodig is' staat centraal en niet of inzet wel of niet binnen de rolomschrijving past.

In de rolbeschrijving van de woningcorporatie worden de volgende verantwoordelijkheden genoemd:

- Schoon, heel en veilig houden van de algemene ruimtes van de flats.
- Signaleringsfunctie voor de omgeving.
- Meedenken met en uitvoeren van bewonersinitiatieven.
- Aandacht voor problematiek achter de voordeur en oppakken van individuele casussen.
- Benaderbaar zijn voor en communiceren naar bewoners.
- Aandacht voor de (her)ontwikkeling van het complex en de daarbij behorende algemene ruimte.

Voor de politie gaat het om:

- Aanwezig zijn in de wijk
- Zichtbaar surveilleren
- Handhaven waar nodig
- Aanspreekpunt zijn voor bewoners en bekend zijn

Voor de gemeente gaat het om:

- Regie voeren over de totale aanpak, procesbewaking en voorzitten van de werkgroep.
- Het opzetten van netwerken en samenwerking.
- Het verduurzamen van de aanpak.
- Contactpersoon en benaderbaar zijn voor partnerorganisaties en bewoners.
- Het houden van Leefbaarheidsgesprekken.
- Meedenken met en uitvoeren van bewonersinitiatieven.
- Toezien dat individuele trajecten aansluiten bij grotere aanpak.

Rolconsistentie

De Aanpak probeert de samenwerking tussen organisaties werkzaam op en rond het Nypelsplantsoen te verbeteren door *anders* te werken. Dit vergt van betrokkenen (inclusief hun bestuurders) dat zij de visie van de Aanpak omarmen en hierin bevlogen en bereid zijn om waar nodig ook buiten de eigen kaders handelen. Omdat dit soms frictie kan opleveren met bestaande structuren en protocollen wordt ook rolconsistentie gevraagd van betrokkenen. Dit houdt concreet in dat zodra er een keuze of standpunt is ingenomen er een handeling volgt die in overeenstemming is met deze keuze.

Wenselijke competenties en attitude

De vertegenwoordigers en werknemers van organisaties die werken (met bewoners) op het Nypelsplantsoen vormen samen de uitvoerders van de Aanpak. Bij elke organisatie horen eigen specialistische competenties en kennis. Omdat de Aanpak vooral gaat om een gedeelde visie en een hoog niveau van samenwerking daarbinnen is een belangrijke competentie dat betrokkenen kunnen denken buiten de kaders en processen van hun eigen werk en organisatie. Het is belangrijk dat iedereen de visie deelt op wat men gezamenlijk wil bereiken met bewoners, ook als dat niet binnen de reguliere functie- of rolbeschrijving past.

Verder is het wenselijk dat betrokkenen bij de Aanpak een aanstekelijk positieve uitstraling hebben die het voor bewoners aantrekkelijk maakt om hen aan te spreken. Een zeker charisma. Dergelijke eigenschappen, attitudes en vaardigheden laten zich niet altijd eenvoudig aanleren, dus het gericht betrekken van dergelijke personen bij de samenwerkingspartners is aan te raden.

Randvoorwaarden

Zowel op het niveau van de uitvoerende organisatie als in de setting van de aanpak zijn een aantal randvoorwaarden van toepassing.

Organisatorische randvoorwaarden zijn:

- Draagvlak en onderkenning van het belang van de Aanpak:
 - Bij het college van Burgemeester en Wethouders
 - Op bestuurlijk niveau bij partnerorganisaties (o.a. woningcorporatie en welzijnswerk)
 - Onder uitvoerende professionals en vertegenwoordigers van de Aanpak
- Ruimte en tijd voor werkgroep en stuurgroep overleggen
- Mogelijkheid en bereidheid tot onderlinge communicatie via korte lijnen
- Bewegingsvrijheid voor uitvoerende professionals om te doen wat nodig is, ook als dat buiten gevestigde protocollen en kaders valt

Oog voor veiligheid

Gezien de aard van Aanpak Nypels, gericht is op het bestrijden van ondermijnende criminaliteit, is bijzondere aandacht nodig voor de veiligheid van betrokkenen in de aanpak. Een doel is immers het verstoren van de voedingsbodem voor criminaliteit. Als de aanpak effect heeft, dan kan dit leiden tot weerstand vanuit criminele actoren. Het is daarom belangrijk dat betrokkenen hun zorgen en ervaringen ergens kunnen melden en dat dit serieus wordt genomen en navolging krijgt.

Middelen en kosten

Voor vertegenwoordigers van organisaties buiten de gemeente geldt dat hun inzet niet apart bekostigd wordt, maar dat deelname aan de aanpak vanuit bestaande functies en structuren wordt bekostigd. Voor een woonconsulent, bijvoorbeeld, vormen de werkgroep-bijeenkomsten onderdeel van het reguliere werk. Bovendien is de gedachte dat de extra tijd die nodig is voor het overleg terugverdiend wordt in het besparen van tijd door de korte lijntjes die er onderling kunnen worden gesmeed.

Binnen de gemeente zijn er twee medewerkers die deeltijd met de Aanpak bezig zijn. In de praktijk valt dit werk ook te scharen onder het reguliere werk van bijvoorbeeld een afdeling Toezicht Veiligheid en Leefbaarheid.

Kosten

Omdat veel van de activiteiten verweven zijn met bestaande functies is het lastig om een kostenbedrag voor de aanpak te noemen. Aan de andere kant zijn de baten, tijd en inzet die wordt bespaard door betere afstemming, even moeilijk in kaart te brengen. We kunnen wel stellen dat een aanpak als deze niet noodzakelijk om een enorm budget vraagt. Uiteraard kosten de overleggen waarin met elkaar wordt afgestemd tijd en daarmee geld. Ook het trainen van betrokkenen in de juiste manier van werken kan een nodige investering zijn. Een bescheiden budget voor incidentele uitgaven die nodig zijn voor losse activiteiten is tevens gewenst.

Tegelijk ben je er met toereikend budget nog niet. Belangrijker is dat de juiste mensen ingezet kunnen worden - mensen die gemotiveerd zijn en die eigenaarschap kunnen nemen. Daarnaast zijn een enthousiaste burgemeester en wethouder die achter de aanpak durven te gaan staan nodig om een bestuurlijke ruggengraat te vormen.

TOT SLOT

Het fluïde karakter en de lange termijn insteek van Aanpak Nypels zijn bewust zo ontwikkeld om een antwoord te bieden op de complexe realiteit van de buurt waarin men opereert. Het omarmen van deze complexiteit is waarom de aanpak aansluit bij de leefwereld van bewoners. Tegelijk maken deze kenmerken de aanpak ook kwetsbaar. De lange termijn betekent bijvoorbeeld wisselingen van medewerkers, maar ook van bestuurlijke en politieke functies. Dit kan de aanpak serieus doen wankelen. Het succes is voor een groot deel afhankelijk is van een breed gedragen gezamenlijke visie. Een visie met een bepaald mensbeeld en waarden, die hierdoor niet los van politiek en bestuur te zien is.

Daar komt bij dat de opbrengsten zich moeilijk laten kwantificeren en begroten, men streeft naar brede maatschappelijke baten. Voor de rekening betekent dit dat degene die inzet levert niet per definitie degene is die er baten bij heeft. Ter illustratie, een gemeente ziet niets terug van kostenbesparingen bij zorgverzekeringen of politie. De maatschappelijke kosten en baten waar de aanpak zich op richt laten zich überhaupt moeilijke reduceren tot bedragen.

Dit alles bij elkaar maakt bestuurlijke en politieke steun extra belangrijk. De uitvoerders van aanpak en betrokkenen moeten er samen vertrouwen in hebben dat zij het juiste aan het doen zijn. Het bestendigen van dit vertrouwen is een grote uitdaging voor de betrokken partijen de komende tijd. Het verhaal in deze publicatie helpt hier mogelijk bij, omdat het de waarde van de aanpak op een andere manier beschrijft: één die meer aansluit bij de realiteit van bewoners en van de mensen die dagelijks in de praktijk werken.

